

od vitalne važnosti za ostvarenje ciljeva ratnim djelovanjem. To, dakako, ne umanjuje njezinu plemenitu namjeru. Dapače, svakidašnja (vanjska) politika vapi za jednim takvim djelom.

Maroje Višić

Ante Marušić, *Max Weber o racionalnosti Zapadne kulture putem religije*. Zagreb: Vlastita naklada Printera, 2017., 178 str.

Ante Marušić (1929.) umirovljeni je redoviti profesor sociologije koji je diplomirao na čistoj filozofiji te se je potom usavršavao u Engleskoj, Njemačkoj i Hrvatskoj susjednim zemljama, a umirovljen je 1998. na zagrebačkom Prirodoslovno–matematičkom fakultetu. Godine 2017. objavio je u Zagrebu knjigu pod naslovom *Max Weber o racionalnosti Zapadne kulture putem religije*. Rezultat je to istraživanja koje je trebao završiti u vrijeme početka Domovinskoga rata i objaviti u Njemačkoj, ali je zbog okolnosti knjiga završena gotovo četvrt stoljeća kasnije. Stoga ne čudi da se referira prvenstveno na starije, ali immanentne autore i o temi koja još uvijek nije suficitarna, a tiče se njegova užega istraživanja sociologije znanja (Webera, Mannheima i ostalih). U ovom slučaju to se tiče sociologije religije i sociologije racionalnosti (putem religije, a vezano za kulturu kojoj i mi pripadamo u novijoj, odnosno općoj povijesti). Tekst je pregledan, razumljiv i zanimljiv te neutralan, a što se tiče citiranja (na kraju kao nekoć) i metodologije ne bih se usudio mnogo komentirati, osim što je svakako za naglasiti korištenje relevantne literature i gotovo u potpunosti stranih eminentnih autora, čije su teze i članci objedinjeni na raznim mjestima i pretočeni u sažetu, detaljnu i znanstvenu analizu i komparaciju stavova. Sama knjiga sastoji se od prvoga dijela, u ko-

jem je izložena tematska monografija, i drugoga dijela, u kojem su već potpuno objavljeni ili neobjavljeni kraći autorski članci.

Tematsko djelo nema zaključka, nego je on inkorporiran u kratkom uvodu i predgovoru. Tu se naglašava glavna teza rada (Weberova a i autorova) kako je “religija imala značajan afinitet za racionalnost”. Tu se prvenstveno misli na tvrdnju kako je religija bila “jedina i dominantna sila koja je u cijelosti prožimala svijet i život [...] te oblikovala način života i cjelokupnu kulturu. Bila je jedina sila i medij putem kojeg se razvijao proces racionalizacije; jedini način i vrsta racionalizacije.” Misli se prvenstveno na zapadnu kulturu temeljenu na “rimskom pravu, kršćanskoj vjeri i grčkoj filozofiji” te ekonomskom kapitalizmu, pojavama koje su specifične u odnosu na “Orijent”.

Nakon poglavlja *Weberovo sociologijsko gledište* i odvajanja njegove sociologije od filozofije i drugih znanosti kojima se bavio, slijedi poglavlje *Svjetske religije*. Navode se sve velike svjetske religije, a pažnja im se pridaje samo kontekstualno i kratko. U poglavlju *Nastanak religije* spominje se magija kao preteča religije, ali i racionalnosti u “teodiceji patnje”.

Govori se o razvoju preko politeističkih religija i panteona prema monoteizmu, a nakon toga o “nastanku etičke religije” i “religije spasenja”. Poslije toga slijede poglavlja *Načini spasenja* u *Metodici spasenja*, gdje se pravi trodijelba između magijsko–spiritualnih radnji i ceremonija (unutar bogoslužja i svakodnevnice), raznih dobrih društvenih djela i u konačnici “samousavršavanja”, u koje spadaju mistika i askeza. “Rad po pozivu (Beruf) je postao jedini put i način spasenja” i sličniji je askezi nego “odbacivanju svijeta”. S tom reformatorskom strujom i protestantskom etikom, puritanizmom i kalvinizmom, veže

se nastanak i uspjeh kapitalizma, koji je katolička strana tek implicitno podržala i kasnije prihvatila kao “Bogu drago” i zdravo tržišno nadmetanje u radu i kvaliteti. Nastavlja se o razlici u racionalnosti kod pitanja predestinacije i ispovijedi vezano za protestantstvo s jedne strane i protureformaciju, odnosno katoličanstvo s druge.

U poglavlju *Prijepori o Weberovu pojmu racionalnosti (racionalizacije)* govori se o različitim poimanjima pojma racionalnosti. Weberov je imperativ svakako pojmovno određenje i vrijednosna neutralnost istraživanja i teme rada, a cilj se tiče prvenstveno “racionalnosti u privređivanju”. Slijede sfere svijeta koje se razvijaju po “vlastitim zakonima” i u sukobu su s racionalnosti religije spasenja. Tu je nabrojano pet sfera: ekonomska, politička, estetska, erotska i intelektualna.

Dalje u knjizi susrećemo članak o Weberovoj neutralnosti znanosti, o kojoj Ante Marušić često govori i diskutira, a koji nije objavljen, te ostali članci koji su dosada bili prije objavljeni, a zanimljivo se uklapaju i u glavnu temu knjige. Slijedi stoga *Weberova teorija i metodologija*, a nakon nje *Problem teorije sistema Talcotta Parsonsa i Niklasa Luhmanna*, te *Karl Mannheim o sociologiji kulture*. Potom slijede tri interesantna i tematski komplementarna rada: *J. Schumpeter o kapitalizmu, socijalizmu i demokraciji*; *Michael Harrington o krizi kapitalizma i državi blagostanja*; i na kraju *(Bahrova) Kritika kao apologija*.

Kod posljednja tri rada otvara se dodatno problem upitnosti racionalnosti samoga kapitalističkoga sustava. Sva tri autora dakako hvale socijalizam nasuprot kapitalizmu, ali se uzima u obzir i vrijeme aktualnosti i promjena nakon tih rasprava u sedamdesetim i osamdesetim godinama prošloga stoljeća. Također, o tim polemikama Ante Marušić piše i u prvom dijelu knjige te ih “pobi-

ja”, a završava poglavljem o Weberovoj poznatoj “birokraciji” i njezinoj racionalnosti, te o *iron cage* kapitalističkoga sustava.

Bartul Marušić

Ivan Šestak, Ivan Čulo i Vladimir Lončarević (ur.), *Odjeci filozofije personalizma: Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Personalizam — jučer, danas, sutra*. Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, 2019, 304 str.

Zbornik *Odjeci filozofije personalizma* okuplja radove izložene na međunarodnom znanstvenom skupu *Personalizam — jučer, danas, sutra* održanom 1. prosinca 2017. godine na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Međunarodni znanstveni skup ostvaren je u suradnji s Filozofskim fakultetom Papinskoga sveučilišta Gregoriana u Rimu, Teološkim fakultetom Sveučilišta u Ljubljani i Institutom Fontes Sapientiae iz Zagreba. Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu može se pohvaliti bogatim kontinuitetom objavljenih djela, u kojem je novoizdani zbornik trideset i treći član u kolekciji Filozofskoga niza. Zbornik sadržava dvadeset i dva priloga. Uz njih zbornik posjeduje *Pozdravnu riječ na otvorenju skupa* (str. 9–10), koju je uputio Ivan Koprek, dekan Fakulteta filozofije i religijskih znanosti. Na posljednjim stranicama nalazimo program znanstvenoga skupa (str. 301–302), koji nam pruža jasan uvid u aktivne izlagače i moderatore koji su pridonijeli ostvarenju i izvođenju samoga skupa. Radi bogatoga i ilustrativnoga sadržaja koji nalazimo u priložima, ali i radi lakšega bibliografskoga snalaženja, ukratko ćemo izložiti naslove i teme koje nalazimo u zborniku.